

Naturplan

for Danmarks sydligste landbrug



Pilot- og demonstrationsprojekt om naturplaner
Oktober 2004

Naturplanen er udarbejdet af
Skov- og Landskabsingeniørfirma Thyge Andersen

1	INDLEDNING.....	3
1.1	FORMÅL MED NATURPLANEN	3
1.2	AFGRÆNSNING AF NATURPLANEN.....	3
2	EJENDOMMEN OG DET OMGIVENDE LANDSKAB.....	3
2.1	EJENDOMSBEKRIVELSE	3
2.2	EJERENS MÅLSÆTNING FOR EJENDOMMENS DRIFT	4
2.3	LANDSKABET	4
2.4	PLANFORHOLD, UDPEGNINGER	5
2.5	FREDNINGSFORHOLD, BINDINGER	5
3	NATURELEMENTER.....	6
	<i>Højmarken (18).....</i>	<i>6</i>
	<i>Sibirien (19).....</i>	<i>6</i>
	<i>Møllemarken (20).....</i>	<i>9</i>
	<i>Vester Skolemark (21.1).....</i>	<i>10</i>
	<i>Øster Skolemark (21.2).....</i>	<i>10</i>
	<i>Havemarken (22.1)</i>	<i>11</i>
	<i>Havemarken (22.2)</i>	<i>12</i>
	<i>Strandmarken (23)</i>	<i>12</i>
	<i>Skovmarken (24)</i>	<i>12</i>
	<i>Pæremarken (25)</i>	<i>13</i>
	<i>Sorte Agre (26).....</i>	<i>13</i>
	<i>Kanalmarken (27).....</i>	<i>13</i>
	<i>Engen (28).....</i>	<i>13</i>
	<i>Plantagen (29)</i>	<i>13</i>
	<i>Dillet (30).....</i>	<i>14</i>
4	GENEREL DEL.....	14
4.1	VANDHULLER	14
4.2	LEVENDE HEGN	14
4.3	VEJTRÆER OG ALLÉER	15
4.4	BRAKAREALER.....	15
4.5	INSEKTVOLDE	16
4.6	DYRKEDE MARKER	16
4.7	TILSKUDSMULIGHEDER.....	16
5	PRIORITERING AF FORSLAGENE	17
5.1	NATURPLANENS NØGLETAL	17
5.2	PRIORITERING	17
6	KILDER.....	18
7	BILAGSFORTEGNELSE	18

1 Indledning

1.1 Formål med naturplanen

Naturplanen er udarbejdet som et pilot- og demonstrationsprojekt om græsningsselskaber og naturplaner med tilskud fra Direktoratet for FødevarerErhverv.

Formålet med naturplanen er at forbedre forholdene for dyr og planter i landbrugslandet, samt at bevare og eventuelt genoprette naturelementer.

Naturplanens mål er samtidig at give ejere og medarbejdere et overblik over ejendommen naturværdier. Gennem naturplanen får ejerne og driftslederen et bedre beslutningsgrundlag for ejendommens drift.

Naturplanens forslag har under udarbejdelsen været drøftet med ejerne og driftslederen. Forslagene skal betragtes som et idékatalog og er ikke bindende for ejerne. Naturplanen bør revideres efter 5 år.

I naturplanen er der sat fokus på at bevare og beskytte de eksisterende biotoper, frem for at etablere nye biotoper.

Naturplanens arealer består af intensivt dyrkede landbrug med mange små enliggende naturelementer. Der er derfor lagt vægt på at sikre og udbygge forbindelseslinierne mellem naturelementerne. Vandmiljøet søges beskyttet ved udlæg af beskyttelsesbræmmer, der kan være med til at begrænse nærings- og pesticidtilførelsen.

For arealerne på Gedser Odde er der opstillet et fremtidsscenario med tre løsningsmodeller.

1.2 Afgrænsning af naturplanen

Naturplanen omfatter gårdene Friisenfeldt og Ludvigsgave, der blandt andet omfatter Gedser Odde med Danmarks sydligste punkt. Gårdene grænser til hav og dige på en 4 km lang strækning. I alt omfatter naturplanen et areal på 318 ha.

2 Ejendommen og det omgivende landskab

2.1 Ejendomsbeskrivelse

Falsters sydspids lå indtil 1780 hen som fælles overdrev for landsbyerne Fiskebæk, Gedesby, Skelby og Stavreby. Området har tidligere været bevokset med skov og kaldtes da ”Gedesskov”. Under svenskekrigene i 1600 tallet blev skovene stærkt forhugget, og der var kun efterladt en smal bræmme skov langs oddens østkyst.

Ejeren af Gjedsergaard, I.C.Friis, tog omkring 1790 initiativ til at dele det fælles overdrev, og oprettede herved gården Friisenfeldt. Senere anlagde Friis gården

Ludvigsgave. Det oprindelige stuehus og sidebygning på Friisenfeldt, der er opført i bindingsværk, er bevaret.

I 1847 købte Edward Tesdorpf Gjedsergaard og hermed gårdene Friisenfeldt og Ludvigsgave. Godset og gårdene er stadig i familien Tesdorpf's eje, og ejes i dag af Merete Tesdorpf Unsgaard og sønnen Alex Tesdorpf Unsgaard.

Friisenfeldt og Ludvigsgave omfatter et areal på i alt 318 ha. Heraf er der 295 ha ager, 6 ha eng, 13 ha skov og 4 ha med anden anvendelse. Jorderne er overvejende jævne lerede og kalkblandede, men mod nord på de inddigede arealer er jorden lavtliggende og sandet. Gårdene drives sammen med Gjedsergaard som traditionel planteavlsbedrift med korn, frø og sukkerroer.

2.2 Ejerens målsætning for ejendommens drift

Målsætningen for ejendommene er at de fortsat skal drives med et bæredygtigt landbrug. I planen er beskyttelsen af de små naturlokaliteter og forbindelseslinierne højt prioriteret. Offentligheden skal fortsat have adgang til Danmarks sydligste punkt, og brugen af naturen bør ske på et naturnært grundlag, der samtidig kan forenes med landbrugsdriften.

2.3 Landskabet

Havets nærhed præger både naturmæssigt og klimatisk Danmarks sydligste landsdel. Landskabet er kendetegnet af de store herregårdsmarker, hvor der er bevaret et stort antal mergelgrave og hegn.

Gedser Fyr har en selvfølgelig og fremtrædende plads i landskabet. Fyret er opført i 1802 på en lod udstykket fra Friisenfeldt, og er senere ombygget. I en tidligere fyrmesterbolig (nu nyopført efter brand) er der oprettet Fuglestation, der er med til at gøre Gedser Odde kendt i hele landet.

Sydkysten og sydspidsen har overvejende erosionskyst. Lerklinten ved Gedser Odde er tidligere blevet sikret af en række høfter. Disse er nu ved at være nedbrudt og en omfattende nedbrydning af kysten er påbegyndt.

Falster Dige, der er ejendomsgrænse mod nordøst, blev opført efter stormfloden i 1872. En del af Ludvigsgaves jordtilliggende ligger under havets overflade og afvandes til Guldborgsund. Mod syd ved Gedser by ligger ligeledes et lille dige.

Tyskerne anlagde i 1941 et kanonbatteri med fire kanoner og to underjordiske betonbunkers på Gedser Odde. Kanonbatteriet blev senere flyttet til den jyske vestkyst. I 1944 påbegyndte besættelsesmagten opførelsen af en marine-radarstation. Nær ved krigens afslutning var der to 20 mm luftværnskanoner samt en besætning på 30 mand indkvarteret i barakker i umiddelbar nærhed af de to luftværnskanoner. I 1947 lejede forsvaret ca. 1 ha af Gedser Odde, og oprettede Marinestation Gedser. I dag består anlægget af Radarstation og Udkigsstation, der er udlejet til forsvaret og forlægningen Marinestationen, der er lejet ud til Sydfalster kommune. Fundamenterne fra kanontårne og bunkers er styrtet i havet og ses på stranden.

Danmarks sydspids er markeret med en stor kampesten.

2.4 Planforhold, udpegninger

Vandhullerne, med undtagelse af 19.2.4, og vandløbene i markerne 20, 27 og 28 har en SFL randzone på 20 m. I SFL randzoner er der mulighed for at indgå MVJ-aftaler om tilskud til driften. Vandløb med randzoner er markeret med blå farve, og vandhuller der har randzone har lyslilla farve (markerer samtidig §3 beskyttelse).

Markerne 19.2, 23 og 30, der alle er kystnære, er beliggende i område, hvor skovrejsning er uønsket.

Kysten fra Gedser til Odden grænser til EF-habitatområde, EF - Fuglebeskyttelsesområde og Ramsarområde.

De inddæmmede arealer på Ludvigsgave ligger i forureningsfølsomt område.

Hele Sydfalster med Bøtø Nor og Gedser Odde er udpeget som geologisk interesseområde.

Kystzonen er udlagt som særlig friluftsområde.

Sydfalster Kommune har udarbejdet et forslag til Lokalplan nr. 58 – offentligt tilgængeligt område ved Danmarks sydspids. Det videre arbejde med lokalplanen er indtil videre stillet i bero.

2.5 Fredningsforhold, bindinger

Vandhullerne 18.7, 19.1.1, 19.2, 19.5, 19.6, 20.3, 20.4, 20.5, 20.6, 21.1.2, 21.2.1, 21.2.2, 22.1.3, 22.1.4 og 22.2.1 er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §3, hvorefter den nuværende tilstand ikke må ændres uden tilladelse fra amtskommunen.

Strandengen 20.8, strandengen 30.1 og kystskrænt med overdrevskarakter 23.3 er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §3, hvorefter den nuværende tilstand ikke må ændres uden tilladelse fra amtskommunen.

Jorddiger, der på kortet er markeret med en lilla streg, er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §4 og efter 1. oktober 2004 af museumslovens §29a.

Arealer beliggende nærmere kysten end 300 m er omfattet af naturbeskyttelseslovens §15, hvorefter terrænændringer, beplantning og bebyggelse ikke er tilladt.

Ludvigsgave Plantage 29 og 23.1 er fredskov, for hvilken Skovlovens bestemmelser er gældende.

3 Naturelementer

Højmarken (18)

18.1

Læhegn 550 m langt. Læhegn fra 1950-erne med navr, tjørn, seljerøn og enkelte popler. Foto 5.033 og 5.034.

18.2

Hegn med jorddige, §4, 300 m langt, der fortsætter mod nord i 21.2. Bevoksningen består hovedsaglig af meget tæt slåenkrat. Desuden hunderose, hyld, enkelte pil, tjørn og et æbletræ. Foto 2.003.

18.3

Læhegn 260 m langt. Læhegn fra 1950-erne med solitære ahorn, tjørn, kræge, kirsebær og hvid snebær. Åben karakter. Fejlagtig angivet jordvold på Stam.dk. Foto 2.002.

18.4

Hegn med jorddige, §4, 500 m langt. Slåenkrat, hyld, tjørn og enkelte popler. Foto 2.013.

18.5

Lille vandhul bevokset med tagrør. Kan eventuelt nedlægges. Foto 2.012.

18.6

Poststien, ubefæstet cykel- og gangsti, der forbinder Birkemosevej og Gedser Fyrvej. Ved Gedser Fyrvej langs Fyrjorden er der bjørneklo, der bekæmpes af kommunen. På vestsiden af Poststien plantes én række slåen på 270 m, som forbindelse mellem de nord for beliggende hegn og naturarealerne på Fuglestationen. Foto 6.019.

18.7

Vandhul 3-400 m², §3. Randbevoksning af gammel sitkagran, hyld, tjørn og brombær. Sitkagran fældes og der udlægges randzone med ny beplantning. Der etableres nyt hegn på 150 m længde som forbindelse mellem vandhullet og læhegnet nord herfor. Foto 2.001.

18.8

Vejtræer af seljerøn plantet i 2003 i den ene side af vejen Gedser Odde på en 500 m lang strækning. Tidligere vejtræer af elm. Foto 5.031.

18.9

5 m bred og 290 m lang miljøstribe. Forbindelseslinie som brak.

Sibirien (19)

19.1.1

Dam i Friisenfeldts have ca. 300 m², §3. Bevaringsværdig gruppe af gammel lind. Dammen trænger til oprensning og lys. Læs mere om Friisenfeldt og om forslag til etablering af Natur- og FritidsCenter i afsnit 19.2.3.

19.1.2

Dige, 120 m. Diget ejes af privat digelag, og slås en gang om året. Foto 2.032.

19.1.3

Kyststrækning på 1.000 m længde fra Sdr. Boulevard til Fyrjorden. Erosionskyst på indtil 3 m højde. På 300 m nærmest Fyrjorden er der skred og bredere forland, her vokser koloni af Rosa rugósa på et 700 m² stort areal. Midt på kyststrækningen bjørneklo. Der dyrkes helt ud til skræntoverkant. Der iværksættes bekæmpelse af bjørneklo og Rosa rugósa. Foto 2.006, 2.007 og 2.008.

19.1.4

Jorddige 250 m langt, §4. Bevokset med slåen, hunderose, hyld og mirabel. Foto 2.009.

19.1.5

Mergelgrav ca. 400 m², med 2 m høje skrænter og ca. 200 m² vandareal. §3. Omkranset af mirabel. Sømærke. Der udlægges randzone og skabes mere lys til vandhullet. Foto 2.010 og 2.011.

19.1.6

Mergelgrav ca. 800 m² og med vandareal på ca. 400 m². Omkranset af en række tjørn og enkelte gamle popler. Popler fjernes, og vandhullet oprenses. Der udlægges randzone. Foto 2.004 og 2.005.

19.1.7

Vejtræer langs Gedser Fyrvej fra Friisenfeldt til Gedser Fyr. Der er 6 gamle vejtræer af gråpoppel tilbage. Træerne er oprindeligt plantet med 25 m mellemrum. Træerne bliver formet af vinden og viser hvor vindudsat lokaliteten er. Det er en kommunal opgave at plante nye træer (32 stk.). Foto 2.029.

19.2.1

Udyrket areal og parkeringsplads ca. 0,5 ha, beliggende mellem Gedser Fyrvej og skræntoverkant. Arealet har begyndende overdrevskarakter. Parkeringspladsen drives af kommunen. Bjørneklo ved parkeringspladsen bør bekæmpes (kommunen). Offentligheden må færdes på de udyrkede arealer. Parkeringspladsen er udgangspunkt for éndagsturister til Gedser Odde, besøgende til Gedser Fuglestation og mange lystfiskere. Kan eventuelt være udgangspunkt for afmærkede naturstier, 1 km til Gedser Odde, 5 km langs stranden til Dillet og 7 km til sommerhusområdet Gedesby. Foto 2.016 og 2.028.

19.2.2

Kysten fra Fyret og rundt om Odden. Ca. 750 m erosionskyst med op til 10 m høje klinter. På østsiden er der kraftig erosion, og havet har alene de sidste otte år taget ca. 10 m af klinten. På skønsvist 30 år er der forsvundet 0,4 ha i havet. Udkigsstationen og radarstationen er på lidt længere sigt truet, og det undersøges, hvorvidt der skal ske kystsikring, eller om de militære installationer skal flyttes. Kystsikringen er for så vidt

angår Udkigsstationen og Raderstationen et rent statsligt anliggende. Mod syd på ”Danmarks Sydspids” er skrænten mere stabil og bevokset med tæt krat af slåen. Foto 6.009, 6.010, 6.012, 6.013, 6.016, 2.019, 2.020, 2.021, 2.022

19.2.3

Danmarks Sydspids. Arealerne på Gedser Odde på ca. 1 ha er lejet ud til Forsvaret (Udkigsstation og Radarstation) og til Sydfalster Kommune (Marinestationen) indtil 2023. Der er iht. lejeaftalen med kommunen offentlig adgang til Marinestationens arealer, og der må ikke opføres nye bygninger uden ejerens tilladelse. Ejeren ønsker at offentligheden fortsat skal have adgang til Gedser Odde.

I fremtidsscenariet for Gedser Odde kan en af følgende løsningsmodeller indgå

1) *Gedser Odde genskabes som Gedesskov Overdrev, som det er beskrevet i afsnit 2.1.* Der findes i dag meget få overdrev i Storstrøms Amt, og EU støtter i 2004 et stort forvaltningsprojekt, der skal være med til at sikre denne sårbare naturtype. Et sådant naturgenopretningsprojekt forudsætter, at de militære installationer og Marinestationen fjernes. Kysten er med i Natura 2000 området, og en EU og statslig finansiering er en mulighed. Projektet forudsætter, at der etableres offentlige toiletter i eller ved Fuglestationen. Arealet på Gedser Odde og arealet syd for adgangsvejen udgør 1,5 ha, og arealet tænkes udvidet med yderligere 1 ha. Gedser Odde vil med overdrevsvegetation med spredte buske og krat blive et attraktivt område for både besøgende og for småfuglene på efterårstrækket. Se kortbilag 2 og 3.

Naturgenopretning af Gedesskov Overdrev kan kædes sammen med etablering af et *Gedser Odde Natur- og FritidsCenter* på Friisenfeldt. Stuehuset og sidebygningen er bygget omkring 1790, mens den store staldbygning formentlig er opført omkring 1850. Bygningerne på Friisenfeldt ligger godt placeret for en anvendelse som fritidscenter. Stuehuset tænkes indrettet med cafeteria, kontor, butik og toiletter, mens sidebygninger indrettes til overnatningsformål. Staldbygningen på 1.000 m², med 60 cm tykke mure og med 4 m til loftet, er i god bygningsmæssig stand. Kostalden tænkes indrettet som en multihal, der kan anvendes til mange forskellige udstillinger, mens hestestalden kan bruges til mere permanente udstillingsformål. Resterende bygninger vil blive nedrevet. Natur- og FritidsCentret tænkes finansieret med tilskud fra Feriefonden og med midler fra EU's landdistriktsprogram. Kystområdet er i regionplanen udlagt som særlig fritidsområde, og projektet forudsætter dispensation fra strandbeskyttelseslinien til ændret anvendelse af stuehus og den lille sidebygning.

2) *Der bygges en ny Centerbygning på grundarealet af Marinestationen.* Ideen foreligger allerede som skitseprojekt og forudsættes finansieret af privat bygherre. Bygningen indeholder udstillingsareal fortrinsvis til design og cafeteria samt offentligt tilgængelige toiletter. Udkigsstationen bør i givet fald nedrives, og udkigsfunktionen indpasses i centerbygningen, mens radartårnet ønskes flyttet på lidt længere sigt. Centerbygningen forudsætter dispensation fra strandbeskyttelseslinien. Afstanden fra parkeringspladsen til centret er 300 m, og vil afhængig af årstiden og vejrliget givetvis begrænse antallet af besøgende, omvendt vil en egentlig parkeringsplads på stedet ikke kunne anbefales.

3) *Marinestationen bevares uændret eller i reduceret omfang.* Dette forudsætter, at der sker en vis istandsættelse af bygningen. En egentlig anvendelse til udstillingsformål, cafeteria og til toiletter, og forudsætter formentlig dispensation fra strandbeskyttelseslinien. For at skabe bedre læforhold for de besøgende og for at afskærme bygningen, bør der plantes et hegn af slåen mod nordvest.

Foto, 2.023, 2.024, 2.025, 2.026, 2.027, 4.001, 4.002, 4.003, 4.005, 6.007, 6.008.

19.2.4

Mergelgrav, 700 m², 3 m dyb og uden vand, men med lidt tagrør i bunden. Bevokset med poppel, elm, pil, mirabel, navr og tjørn. Foto 2.015.

19.2.5

Mergelgrav i skel mod nord. Mergelgraven er ca. 600 m², hvoraf ca. halvdelen er vand, §3. Bevokset med stor pil, ask, tjørn hunderose og hyld. Pilen fjernes, så der kommer lys til vandhullet. Der udlægges randzone. Fra mergelgraven til Poststien, ca. 200 m, foreslås etableret en forbindelseslinie som et fælles slånehegn. Fra mergelgraven til kysten, ca. 300 m, foreslås etableret en forbindelseslinie som en fælles jordvold (insektvold). Etablering af insektvolden forudsætter tilladelse fra Naturbeskyttelseslinien. Foto 2.015.

Møllemarken (20)

20.1

Læhegn på 400 m længde. Tæt læhegn af en række seljerøn, Rosa rugósa, havtorn og slåen. Foto 5.020 og 5.021.

20.2

Jorddige 600 m langt, §4, med bevoksning af slåen, tjørn, navr, hyld, hunderose, enkelte benved og pil. Foto 5.023 og 5.024.

20.3

Mergelgrav 400 m², hvoraf ca. halvdelen er vandfyldt, §3. Uforstyrret med randbevoksning af gråpil, slåen, hunderose. Der udlægges randzone. Foto 5.022.

20.4

Mergelgrav på 300 m², §3, med omkringliggende remisebeplantning på 500 m² bestående af tjørn, snebær, slåen, pil, mangeblomstret rose og hunderose. Er åben mod syd. Trænger til oprensning. Udlæg af randzone. Foto 5.029 og 5.030

20.5

Vandhul ca. 500 m², §3. Tilvokset med tagrør og med en enkelt tjørnebusk. Trænger til oprensning. Udlæg af randzone. Foto 5.025 og 5.026.

20.6

Vandhul ca. 400 m², §3. Delvist tilvokset med tagrør. Oprensning og udlæg af randzone. Foto 5.028.

20.7

Vandløb ca. 200 m, SFL randzone. Smal, dyb grøft med bevoksning på den ene side af tjørn, ask, æble, mirabel, slåen hunderose og kirsebær. Hegnet bør forlænges så rensningsanlægget kan blive sløret af beplantning.

20.8

Pumpekanal 400 m², §3. Med tjørn og pil langs vestsiden. Se også under 20.9, dige og digegrav. Foto 5.027.

20.9

Dige og digekanal, 1 ha, §3. Ejers af digelaget men er omgivet af Friisenfeldts jorder på begge sider. Vandfyldt digegrav som delvis tørrer ud om sommeren. Tæt bevoksning af tjørn og pil omkring digegraven. Diget er græsbevokset og slås en gang om året. I biotopen digegrav, dige og eng (20.10) findes spidssnudet frø. Spidssnudet frø er særligt hensynskrævende, og som ynglested kræves delvis eller fuldt solbeskinde vandhuller. For at hjælpe den spidssnudedede frø forslås det, at Storstrøms amt, Digelag og Friisenfeldt i samarbejde fortager pleje af biotopen. Eventuelt kan de to vandhuller 20.5 og 20.6 indgå i planen. Foto 2.033.

20.10

Eng 1,78 ha, §3. Strandeng, der tidligere har været anvendt som stejleplads. Afgræsses med får. Fortsat afgræsning. Foto 2.034, 6.001 og 6.002.

Vester Skolemark (21.1)

21.1.1

Hegn i skel 500 m langt. Tjørn, slåen og enkelte eg. Plantet i 2000 som kappeplantage.

21.1.2

Mergelgrav ca. 300 m², §3, med ca. 400 m²randbeplantning af tjørn, bøg, sikagran og popler der er væltet ud i vandhullet. Der lysstilles og fortages oprensning. Udlæg af randzone. Foto 5.017 og 5.018.

21.1.3

Mergelgrav ca. 200 m², §3, med ca. 400 m²randbevoksning af pil, tjørn, slåen. Oprensning og udlæg af randzone. Foto 5.019.

Øster Skolemark (21.2)

21.2.1

Mergelgrav ca. 200 m² med vand og stejle skrænter, §3. Omkringliggende remisebeplantning på ca. 600 m² med tjørn, hvid snebær, mirabel, slåen og roser. Trænger til udrensning og oprensning. Udlæg af randzone. Foto 4.016, 4.017 og 4.019.

21.2.2

Mergelgrav ca. 400 m² med vand, §3, og 0,13 ha med remisebeplantning med gammel sitkagran, bøg, hvid snebær, brombær, rand af tjørn, slåen og roser. I hjørnerne er senest plantet østrigsk fyr og slåen. Oprensning af vandhullet. Beplantningen trænger desuden til tynding, hvor blandt andet sitkagran fjernes. Udlæg af randzone. Foto 4.018.

21.2.3

Jorddige 300 m langt, §4. Bevokset med slåen, tjørn, hyld, enkelte stynede popler og brombær. Foto 4.014.

21.2.4

Vejen Gedser Odde, strækningen fra Møllemarken til Birkemosevej ca. 500 m, ligger centralt placeret i landskabet. Der plantes vejtræer af vintereg på begge sider af vejen med hensyntagen til læssepladser for roer.

21.2.5

Randbeplantning af gamle elmetræer omkring de to røde ”fløjhuse”. Træerne er syge og erstattes af tilsvarende træer af vintereg.

Havemarken (22.1)

22.1.1

Ludvigsgave, stuehus og have. Haveareal udvides mod sydvest, så der bliver plads til større græsplæne og lægivende beplantning. Foto 4.015.

22.1.2

Hegn i skel 500 m langt. Tjørn, slåen og enkelte eg. Plantet i 2000 som kappeplantning. Foto 4.007, 4.011 og 4.010.

22.1.3

Mergelgrav ca. 400 m², med stejle sider og lidt vand i bunden, §3. Stor pil der helt overskygger vandet. Desuden bevoksning af gråpil, hyld, hunderose og tjørn. Den store pil fjernes, og vandhullet oprenses. Udlæg af randzone. Foto 3.001 og 3.002.

22.1.4

Mergelgrav ca. 200 m² vandhul med stejle sider, §3, og remisebeplantning af hvid snebær, mirabel, pil, mangeblomstret rose og hunderose, desuden enkelte sitkagran. Oprensning af vandhul og udlæg af randzone. Foto 3.005 og 3.006

22.1.5

Allé til Ludvigsgave fra Salimorvej og fra Birkemosevej, 300 m. Vintereg plantet i 2001. Efterplantes. Foto 3.007.

Havemarken (22.2)

22.2.1

Skov 0,90 ha og vandhul på ca. 400 m², §3. Vandhullet er helt overskygget af store popler og tørrer ud om sommeren. Skoven er plantet efter, at kostalden brændte i 1960-erne og driftsbygningerne efterfølgende blev revet ned. Skoven består af eg, skovfyr, birk, lærk og med opvækst og undervækst af tjørn, hyld og ask. Vandhullet oprensnes, og de store popler fjernes. Skoven tillægges ca. 0,1 ha mod sydvest ved afretning af marken. Foto 4.020.

22.2.2

Nyt hegn langs Birkemosevej, ca. 400 m, ny insektvold på 270 m længde langs skel mod nabo. Hegn og insektvold skaber forbindelseslinie mellem strand og indre hegn. I hegnet plantes tjørn og seljerøn.

Strandmarken (23)

23.1

Fyrrelunden, remise på 0,3 ha ved diget. Bevokset med skovfyr, sitkagran, hyld, hvid snebær og med kraftig bundvegetation af brombær. Tidligere flere store elme. Sitkagran fjernes. Der plantes enkelte eg og skovfyr. Den fremtidige bevoksning bør bestå af en overetage af skovfyr og eg, med god læ i bunden og med små lysninger. Foto 3.028 og 3.029.

23.2

Lille vandhul tilvokset med tagrør. Foto 3.023

23.3

Kystskrænt ca.300 m, fra sydenden af diget mod syd til naboejendom. Skrænten er 2-3 m høj med skred af varierende bredde. Bevokset med stort slåenkrat i den sydlige ende, ellers beplantet med Rosa rugósa, hvidgran, sitkagran og med spredte tjørn og slåen. Hvidgran og sitkagran fjernes, når de går ud men genplantes ikke. Rosa rugósa bekæmpes. Foto 3.024, 3.025, 3.026 og 3.027.

Skovmarken (24)

24.1

Hegn af slåen. Som forbindelseslinie etableres et nyt hegn af slåen, 150 m, fra Salimorvej langs markvejen til hjørnet af plantagen. Foto 3.008.

Pæremarken (25)

Sorte Agre (26)

Insektvold. Skellene mod naboen, ca. 500 m, gøres bredere ved tilpløjning (insektvold) eller udlæg af brakstribe. Disse foranstaltninger tager sigte på at ophjælpe agerhønsene i området. Foto 3.003.

Kanalmarken (27)

27.1

Læhegn ca. 400 m langt og 3-4 m bredt, på sydsiden af kanalen. Tjørn, hassel, hæg og enkelte gråpoppe. Foto 3.014 og 3.015.

27.2

Kanal ca. 150 m lang, SFL randzone, fritliggende uden beplantning. Udlæg af randzone. Foto 3.011.

27.3

Kanal ca. 200 m lang, SFL randzone, fritliggende uden beplantning og skel. Udlæg af randzone.

27.4

Læhegn ca. 125 m langt, af hvidgran, sitkagran og birk. Foto 3.012.

Engen (28)

28.1

Brakareal 0,65 ha. Oprindeligt eng. Anvendes delvist som vildtager. Fortsat anvendelse som brak, der omlægges hvert andet år. Foto 3.019.

28.2

Kanal ca. 650 m lang, SFL randzone. På sydsiden læhegn, se 27.1. Udlæg af randzone. Foto 3.010 og 3.013.

Plantagen (29)

29.1

Ludvigsgave Plantage, 12,5 ha, er bevokset hovedsaglig med skovfyr og med selvetableret bævreasp på den tidligere eng mellem diget og plantagen. Fra sommerhusområdet i nord fører en skovvej/sti gennem skoven til Birkemosevej. Arealet med bævreasp, 3,1 ha, mellem plantagen og diget udlægges som urørt skov, hvor der ikke foretages hugstindgreb. På arealerne med skovfyr udvides to lysninger til ca. 1 ha med eng, der holdes kort ved slåning. Foto 3.017, 3.020 og 3.021

Dillet (30)

30.1

Dillet er en strandeng på 4, 2 ha, der er beliggende bag diget. Engen har efterhånden mistet sit strandenspræg. Den nordligste del på 0,8 ha udlægges til fri succession. Den sydlige del på 3,4 ha holdes åben ved græsning med får eller høslæt, eller hvis dette ikke kan lade sig gøre ved rydning af opvækst. Foto 3.031, 6.024 og 6.025.

30.2

Parkeringsplads langs tilkørselsvej til diget. Tilhører digelaget. Foto 3.030

4 Generel del

4.1 Vandhuller

Næsten alle 17 vandhuller er opstået i mergelgrave, og flere af dem har stejle skrænter. Mange af vandhullerne er tillige tilgroede og 10 af vandhullerne trænger til oprensning. Ved oprensningen skal det sikres, at vandhullerne får skrånende bredder på mindst én side. En bredhældning med et anlæg på mindst 1:5 er med til at sikre, at der også bliver lunt vand, som er til glæde for mange planter og dyr. Det opgravede materiale bør spredes.

Som minimum bør der være fri adgang for sol og blæst fra sydvest. Samtidig bør et vandhul også have lidt dække, og i mange tilfælde vil en gråpil, der rækker lidt ind over vandfladen være nok.

Vandhullerne er beskyttet efter Naturbeskyttelsesloven §3. Der skal derfor søges om tilladelse fra amtet til at ændre tilstanden i vandhullet. Storstrøms amt har udgivet en folder om etablering af vandhuller.

4.2 Levende hegn

Hegnene på Friisfeldt og Ludvigsgave består dels af meget gamle hegn på jorddiger (1.950 m) med relativ få arter, dels af læhegn (1.750 m) fra 1950-erne med lidt flere fremmede arter. I 2000 er der nyplantet 1.000 m hegn med slåen, tjørn og eg, og i naturplanen er der forslag om plantning af yderligere ca.1.000 m med nye hegn. Ved pleje af hegnene bør man gradvis fjerne de fremmede arter.

Ved plantning af nye hegn og småplantninger bør der anvendes hjemmehørende arter af løvfældende træer og buske og så vidt muligt af sydøstdansk herkomst. Hjemmehørende arter er tilpasset stedet gennem århundreder. Udlæg af randzoner langs hegn og

vandhuller vil især tilgodese slåen som formerer sig ved rodkud, samt tjørn og hunderose som let sår sig i græsdække.

Hegnene har stor betydning for vildtet både som levested og som ledelinier. Af hensyn til fugle, dyr og insekter er det vigtigt at have en græs- eller ukrudtsbræmme ved hegnets fod (fodpose). En sådan bræmme bør være 1-2 m bred og bør helst suppleres med en barjordsstribe. Særlig for jordrugende fugle er det af stor betydning at have rededækning om foråret (1-2 m stribe), og en "insektbank" når kyllinger kommer frem. Barjordsstriben bruges af dyrene, når afgrøderne er våde, til at sole sig på, til at bale og til fødesøgning. Der for tiden ingen tilskudsmuligheder for anlæg af 2 m bræmmer og barjordsstriber.

4.3 Vejtræer og alléer

Vejtræer og alléer er først og fremmest menneskets ledelinier i landskabet. Alléen fører fra en bolig til en vej og vejtræerne hjælper den vejfarende med at finde vejen. Samtidig er træerne med til at give landskabet karakter, og særligt på små veje hvor der ikke køres hurtigt er det på sin plads at have alléer og vejtræer. Siden 2000 er der nyplantet 800 m allé- og vejtræer. I naturplanen er der forslag om nye træer på 1.300 m vejstrækning.

4.4 Brakarealer

Brakarealerne er en naturressource, som bør udnyttes for at øge naturværdien. Lokaliseringen af brakken har stor betydning, idet mange små brakarealer giver variation og mere natur.

Brakken vil normalt blive placeret på de dårligste boniteter, dvs. på de inddæmmede arealer af Kanalmarken og som fjernbrak i Bøtø Nor.

Træer og buske som non food afgrøde i brak giver mulighed for at kombinere udtagningen med en vildtvenlig beplantning. Der gælder særlige regler for plantevalget, og beplantningen skal stævnes eller udtages efter 10 år. Beplantningen omkring vandhuller (§3 vandhuller er i Storstrøms amt SFL udpeget) kan etableres som non food afgrøde i brak.

Slåning af brak er tilladt fra 1. juli til 30. april. Hvis vegetationen holdes kort, er det også tilladt at slå brakken i maj og juni måned. Slåning af dele af brakken giver variation og genvækst og gavner harer og visse fuglearter.

Vildtstriberne i brak må højst udgøre 10 % af brakjorden og højst være 6 m brede. Vildtstriberne kan etableres ved pløjning, og må tilsås med landbrugsafgrøder med max. 25 % udsæd eller med andre vildtafgrøder i normal udsædsmængde. Der kan med fordel anvendes boghvede, honningurt, oliehorn, alm. rajgræs og hvidkløver. Blandingen sås om foråret og vil gavne både fuglevildt, harer og insekter. Isåning efter samme regler som ved vildtstriber er tilladt, men er normalt vanskeligt, når først brakken er gammel og veletableret.

Undersøgelser viser, at værdien af en brakmark for markvildtet falder stærkt allerede efter to år. Dette kan man imødegå ved at genetablere en del af brakmarkerne i september måned eller i perioden 15. april til 31 maj. I september er det tilladt at sprøjte og gødske,

det er det ikke om foråret. Ved at genetabler brak får man samtidig en god mulighed for at bekæmpe aggressivt ukrudt. Brakmarken kan etableres som spildbrak eller ved at anvende max. 25 % udsæd (f.eks. hvede).

Det er tilladt at fræse en max. 2 m bred stribe i yderkanten af en brakmark. En sådan barjordsstribe kan have to formål, dels at være med til at begrænse spredning af aggressive ukrudtsarter til agerjorden, dels at virke som ledelinie for vildtet og være "tørreplads" for både fugle og dyr. Ved dyrkning af frøafgrøder etableres der allerede mange barjordsstriber på denne måde.

Randzonerne omkring 15 mergelgrave foreslås udlagt som brak i 10 m bredde, og med en fræset barjordsstribe yderst. Dette giver ca. 2 ha brak og ca. 2 km barjordsstriber. Randzonerne med brak genetableres efter 2 år, og denne omlægning kan i mange tilfælde følge afgrødeskiftet.

4.5 Insektvolde

Insektvold er et nyt navn for en gammel skelvold. Insektvolde fungerer som overvintrings- og opformeringssted for insekter og edderkopper og har stor betydning som redested for jordrugende fugle og som ledelinie for vildtet. En insektvold i dyrket mark har større værdi end i et brakareal. Der er planlagt 570 m insektvold, som tilsås med tuegræsser.

4.6 Dyrkede marker

De dyrkede marker udgør ejendommens eksistensgrundlag, og markdriften forudsættes at være effektiv og rationel. Nedenfor er nævnt nogle mulige tiltag, der kan fremme naturværdien.

Reduceret jordbearbejdning giver bedre livsbetingelser for mange jordbundsdyr. Pløjning bør derfor undgås, hvor det er muligt.

Høst bør ske fra midten af marken og udefter. En svensk-fransk undersøgelse viser, at op til 86% af fuglene kvæstes eller dør, når marken slås ved den traditionelle metode, mens kun 18 % går til grunde, hvis slåningen foretages centrifugalt.

Stubmarker giver gode fødemuligheder og skjulesteder for vildtet. Stubben bør derfor stå så længe som muligt.

Sprøjtning og gødskning kan give skader på småbiotoper og hegn. Undgå sprøjtning når der er afdrift og hold god afstand.

4.7 Tilskudsmuligheder

Der kan søges om tilskud til blandt andet miljøvenlig drift af græs- og naturarealer og etablering af ekstensive randzoner. Forudsætningen for dette er, at arealet ligger i et særligt følsomt landbrugsområde (SFL-område). Randzonerne (20 m) omkring vandhullerne og langs visse vandløb er SFL-område. Tilskuddets størrelse varierer efter

hvilken afgrøde, der tidligere har været dyrket det pågældende sted. Ordningen kan f.eks. anvendes ved randzoner omkring vandhuller, men ordningen er ikke så fleksibel som brak.

I den nye Vandmiljøplan III skal der udlægges 50.000 ha som 10 m dyrkningsfrie randzoner langs vandløb og søer. Randzonerne etableres ved frivillig omplacering af brak langs søer og vandløb. Der indføres et MVJ-tillæg til de dyrkningsfrie randzoner. Til forskel fra randzoner i brak vil det formentligt ikke være tilladt at omlægge arealerne og etablere barjordsstriber i aftaleperioden. Størrelsen på MVJ-tillægget kendes endnu ikke. Udlæg af randzone langs kanalen i 28.2, 0,6 ha efter Vandmiljøplan III er en mulighed.

Der ydes 80 % i tilskud til indkøb af planter til vildtremiser gennem Plant for Vildtet. Til etablering af nye læhegn kan der ydes 40% tilskud.

5 Prioritering af forslagene

5.1 Naturplanens nøgletal

Naturplanen omfatter et areal på 318 ha, hvoraf 13 ha er plantage. Ca. 7,8 ha er beskyttet af naturbeskyttelseslovens §3.

Naturplanen beskriver blandt andet 17 vandhuller, hvoraf 10 vandhuller ønskes oprenset og 14 vandhuller ønskes beskyttet med 10 m brede randzoner for at begrænse nærings- og pesticidtilførelsen.

Der etableres ca. 1.100 m, 10 m brede forbindelseslinier som brak.

Der ønskes etableret ca. 1.100 m nye hegn, 1.300 m ny vejbeplantning og 570 m insektvolde.

I Ludvigsgave Plantage etableres ca. 1 ha nye slåningsenge.

Der iværksættes bekæmpelse af bjørneklo og på Sydspidsen tillige af Rosa rugósa.

5.2 Prioritering

Nedenfor er de ønskede tiltag nævnt i prioriteret rækkefølge.

- a) Udlæg af randzoner omkring vandhuller og langs vandløb
- b) Oprensning af vandhuller
- c) Udlæg af forbindelseslinier som brak
- d) Etablering af insektvolde, nye hegn og vejbeplantninger i nævnte rækkefølge
- e) Etablering af slåningsenge i plantagen

f) Konvertering til hjemmehørende arter af træer og buske er en proces, der tager mere end 10 år

Bekæmpelse af bjørneklo bør iværksættes straks, mens behovet for bekæmpelse af *Rosa rugósa* ikke er så akut. Bekæmpelse af bjørneklo tager 8 til 10 år.

De nævnte tiltag fra a) til c) forventes udført inden for 2 år, mens d) til e) påregnes udført inden 5 år.

6 Kilder

DMU, 1997: *Livsbetingelser for den vilde flora og fauna på braklagte arealer*

Storstrøms Amts hjemmeside: www.stam.dk, samt medarbejdere ved Natur- og Plankontoret

Storstrøms amt, 2002: *Kulturmiljøer, Sydfalster kommune*

Trap: *Danmark, Maribo Amt, 4. udg. 1923*

Tybirk, K. & Haugaard, H. 2001. *Naturplaner på bedriftsniveau*.
www.sns.dk/natur/forskningsartikler/naturplaner

Tybirk, K & Holbeck, H. 2002. *Skema og vejledning til udarbejdelse af naturplaner på bedriftsniveau*. www.lr.dk/planteavl/informationsserier/nyheder/lpnyhed

Hansen, Lars, 2003: *Gårdbeskrivelse i Landbrugslederen*.

7 Bilagsfortegnelse

Bilag 1: Kort over naturplanen 1.12.000

Bilag 2: Kort over Gedser Odde 1: 7.000

Bilag 3: Plan over Gedesskov Overdrev 1. 2.000

Bilag 4: Plan over Gedser Odde Natur- og Fritidscenter 1: 1.500

Bilag 5: Fotoark fra Gedser Odde

Bilag 5. Fotoark fra Friisenfeldt



